

ROB RUGGENBERG

HAAIENEILAND

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Kinderboeken Uitgeverij
2015

EERSTE DEEL

EEN VARENDE HEL

Wij verlangen om land tot verversching te sien want onse manschap is soodanig met scheurbuyk bevangen, dat wij nauwelijx in staet sijn om het Schip te regeren.

Uit het scheepsjournaal van Jacob Roggeveen, 1722

BEDERF

STILLE ZUIDZEE, MEI 1722

Zelfs aan dek werd Roemer ziek van de zure stank die opsteeg uit de roosters en de luiken. De hete oostenwind maakte de geur nog doordringender: het stinkende briesje streek over zijn gezicht en drong binnen in zijn neusgaten en in zijn keel, waardoor de jongen steeds het gevoel had dat hij moest overgeven.

De stank kwam van het bedorven kielwater en van de schimmelende erwten en bonen in de houten tonnen, maar nog het meest van de ongewassen lichamen van de zieke en stervende matrozen – en van hun braaksel en poep die niemand meer opruimde.

De Thienhoven was veranderd in een varende hel. Als Roemer kokhalzend naar beneden ging om de verstijfde armen en benen van zijn broer met vet in te wrijven, hield hij zijn adem in tot hij bijna stikte. In het halfdonkere matrozenverblijf hing de stank van rottend tandvlees zwaar als damp tussen de schommelende hangmatten. Roemer deed zijn ogen half dicht, om maar niet te hoeven kijken naar die tientallen halfdode mannen met hun bleke gezichten, naar hun monden, die zwarte gaten waar alle tanden uit waren gevallen, naar hun gezwollen benen.

Hij kon er niets aan doen. Als hij bij zijn broer kwam, die hem vanuit zijn hangmat met holle ogen aankeek, werd hij misselijk. Hij kon niet tegen de aanblik van dat piekhaar dat alle kanten op stond, van die blauwe lippen, die magere, knokige knieën, die

Roemer met varkensvet moest insmeren zodat zijn broer ze kon blijven buigen. Als dat was gebeurd wist Roemer niet hoe snel hij daarna weer bovendecks moest komen.

Maar dankzij deze dagelijkse smeerbeurten was zijn broer er nog redelijk aan toe, zeker in vergelijking met anderen, die niet meer op hun benen konden staan en die kreunend van pijn op hun dood lagen te wachten.

Het was een raadsel waarom Roemer geen scheurbuik had. Kwam dat omdat hij ook 's nachts aan dek bleef, waar hij tussen het touwwerk bleef slapen? Of was het omdat hij weken geleden op dat eiland dat zure fruit had gegeten? Een oude vrouw, die van top tot teen beschilderd was met blauwzwarte lijntjes, had hem de ronde, gele vruchten in zijn handen geduwd. Ze smaakten zuur als azijn, en zijn broer en andere matrozen lustten ze niet, maar Roemer hield van zuur en had zich volgegeten. Hij had ook een aantal vruchten in zijn zakken gestopt en meegenomen naar het schip, zodat hij een voorraadje had.

Omdat Roemer nu een van de weinigen aan dek was die nog helder uit hun ogen keken, wist de kwartiermeester hem voor alle rotkarweitjes te vinden. 'Schiet op lummel, ga de stront opruimen benedendecks.'

De kwartiermeester was een bullebak. Hij heette Baltus Jansse, hij kwam uit Amsterdam en hij had de pest aan alle Zeeuwen. 'Als je broer te lui is om te werken moet jij het maar doen.' Protesteren had geen zin. De kwartiermeester liep de hele dag met een eind touw in zijn handen, en als Roemer iets zei dat hem niet beviel kreeg de jongen ervan langs.

Maandenlang zwalkten ze nu al over deze enorme oceaan, met drie schepen op zoek naar het Zuidland – dat geheimzinnige land vol goud en edelstenen. Iedereen wist dat het bestond, maar

niemand kon het vinden. Commandeur Roggeveen had uitgerekend waar het lag. Hij was de enige in de hele wereld die het wist. Daarom moest de reis geheim blijven, want de Engelsen en de Spanjaarden waren ook op zoek.

Maar nu, na al deze maanden, beseftte bijna iedereen de verschrikkelijke waarheid: Roggeveen zat fout, ontzettend fout. Op een paar kleine eilandjes na was de zee hier leeg. Totaal, helemaal leeg. Dat zogenaamde Zuidland, dat lag hier niet – misschien bestond het niet eens.

Niets dan ellende waren ze tegengekomen. Storm, regen, kou en nu deze bloedhitte. Het spek en het gezouten rundvlees waren op, de stokvis was beschimmeld en niet meer te eten. De scheepsbeschuit was keihard, de grauwe en de witte bonen waren bedorven, de gortepap zat vol wriemelende mijten en andere enge insecten. In het stinkende drinkwater zwommen wormen – als Roemer een slok nam moest hij het water door zijn voortanden filteren.

Het was een hopeloze tocht, daar was de jongen nu wel van overtuigd. Dit najagen van Roggeveens droom ging iedereen het leven kosten. Als ze niet van honger en dorst omkwamen, dan zou het wel van de scheurbuik zijn. Van de zesentachtig mannen met wie de Thienhoven tien maanden eerder uit Amsterdam was vertrokken, waren er al heel wat aan de haaien gevoerd – Roemer was de tel kwijtgeraakt.

Hoe erg het op de andere twee schepen was wist hij niet, maar veel beter zou het er vast niet zijn.

Starend naar de kleine zilveren sikkels van de maan lag Roemer in een hoek van het halfdek, op de harde planken, met zijn hoofd op een opgerold touw. Het was warm en de sterrenhemel was schitterend; zoveel sterren die hij niet kende, die hij thuis nooit had gezien.

Hij kreeg een schop in zijn zij.

‘Hé geelkop, er ligt een dooie in het kabelgat. Ga hem halen.’

Het duurde een paar tellen voordat hij besepte wat de kwartiermeester van hem vroeg.

‘Nee, nee, nee,’ zei hij, terwijl hij verbijsterd op zijn knieën ging zitten. Midden in de nacht met een lijk door het donkere schip sjouwen, dát kon hij niet.

‘Alsjeblieft, kwartiermeester, kunt u het niet aan iemand anders...’

‘Néé? Wat nee? Jij kleine luis, jij...’ Kwartiermeester Jansse haalde uit met zijn touw.

Roemer dook weg, liet zich opzij vallen en rolde om. In het sterrenlicht zag hij dat de kwartiermeester op hem afkwam. Hij stond op en rende het dek over naar het openstaande luik. Twee tellen later vloog hij de trap af naar het matrozenverblijf, de stank in, hopen dat de man hem daar niet zou volgen.

Maar dat deed Baltus Jansse wel. Woedend stormde de kwartiermeester de jongen achterna. ‘Kom hier, jij hondsvot!’

In het schijnsel van een kleine olielamp slingerden de hangmatten als reusachtige schommels heen en weer. Achteraan, bij een lage houten deur, zag Roemer zijn broer staan, wankelend op zijn blote magere benen, zich vasthoudend aan een hangmat.

Rakelings schoot Roemer langs zijn broer heen en trok het deurtje open. Daarachter was een smalle, witgeschilderde gang, vol gore bruine vegen en strepen. De gang liep door tot aan het galjoen, waar de matrozen hun behoefte deden.

Aan de herrie te horen zat de kwartiermeester hem nog steeds achterna. Gebukt gleed Roemer de lage deur door – toen keek hij om en zag hoe zijn broer de hangmat losliet en zich voorover liet vallen, in het gangpad.

Baltus Jansse, wiens ogen nog niet goed aan het donker waren

gewend, struikelde over het lichaam van de zieke. Met een dreun klapte de kwartiermeester tegen de deurpost aan.

‘Maak dat je wekomt,’ schreeuwde Roemers broer schor. ‘Hij slaat je verrot!’

Vloekend krabbelde de kwartiermeester overeind. Roemer bleef als verstijfd staan.

‘Smeer hem!’ schreeuwde zijn broer.

Boemmmmm!

In de verte klonk een kanonschot. Boven op dek werd geschreeuwd.

Boemmmmm! Nog een schot! Het geluid van rennende voeten over het dek.

Boemmmmm!

Drie schoten achter elkaar – dat waren noodseinen.

Het was de nacht van dinsdag 19 mei 1722, even na half een.

PEILLOOS DIEP

Iedereen die nog kon lopen stond al aan dek toen Roemer bovenkwam. In de verte, in het donker, waren boven elkaar drie lichtjes te zien.

‘Het is de Arend,’ gokte een matroos.

‘Nee, het is de Africaensche Galey,’ zei een ander. ‘Die voer voorop.’

De wolken schoven weg, en in het maanlicht was plotseling een dunne streep witte branding te zien, met daarbovenop de schaduw van een klein schip.

‘Ja, je hebt gelijk. Het is de Africaensche Galey!’

‘Hij is op een rif gelopen!’

‘Land! Daarachter ligt land!’

‘Draaien! Snel! Anders zitten wij er ook op!’

Hinkend verscheen kwartiermeester Jansse aan dek.

‘Waar bleef je, kerel?’ Van het hoger gelegen campagnedek klonk de boze stem van kapitein Bouman. ‘Lag je soms te slapen? Zet je mensen aan het werk!’

‘Jou krijg ik nog wel,’ zei de kwartiermeester tegen Roemer.

‘Niet kletsen! Opschieten!’ schreeuwde de kapitein.

De wind dreef de Thienhoven in de richting van het witschuimende rif. Nog even en het schip zou er ook stranden.

In ijltempo deelden de bootsman en de kwartiermeester orders uit. Alle mannen die niet ziek waren werden aan het werk

gezet. Drie matrozen stonden aan de roerstok, zestien werden de masten in gestuurd om daar, in het pikkedonker, het grootzeil en het bramzeil in te nemen. Alleen het marszeil en de fok bleven uitstaan. Beneden, aan dek, trok een tiental mannen aan touwen. Ze moesten de ra's draaien, zo snel mogelijk, zodat de zeilen weer op de wind kwamen te staan. Anderen legden ondertussen het grote anker klaar, en het stopanker en lange kabeltouwen.

Aan beide zijden van het schip stonden matrozen de diepte te meten. De bootsman duwde ook Roemer een dieptelood in zijn handen en stuurde hem naar het voorschip. 'Hard schreeuwen zodra je grond vindt!'

Aan dek werd het een heksenketel. Omdat een deel van de bemanning uit Vlamingen en Duitsers en Denen bestond, werden de orders niet altijd goed verstaan en moesten ze vaak herhaald worden. Vooral kwartiermeester Jansse werd woedend als de matrozen zijn plat Amsterdams niet begrepen. 'Luister dan, katten-gespuis! Als jullie niet doen wat ik zeg gaan we naar de kelder! Snel, zeg ik. Sneller!'

Aan Roemers dieptelood zat een touw vast van meer dan tweehonderd meter lang, maar zelfs toen hij het helemaal had afgerold voelde hij nog geen grond. Het was alsof de oceaan hier peilloos diep was, alsof dat gevaarlijke rif ineens steil uit een eindeloos diepe zee oprees.

Roemer hoorde al hoe de golven donderend op het rif kapot-sloegen. Nog geen honderd meter daarachter staken palmbomen af tegen het zwakke maanlicht.

Ze waren vlak bij het rif.

Toen, langzaam, heel langzaam, wendde het schip. De gedraaide zeilen vingende wind, de Thienhoven trilde en kreeg snelheid – en daarmee week het onmiddellijke gevaar.

Het had geen twee minuten langer moeten duren.

Even later mocht Roemer zijn dieptelood weer inleveren – nergens was ankergrond te vinden – en werd hij de grote mast in gestuurd, om daar de uitkijk te gaan aflossen. De jongen wilde nog zeggen dat hij de hele nacht niet had geslapen, maar de bootzman keek zo strak dat hij zijn mond maar hield.

Roemer was wel vaker uitkijk geweest, maar hij moest nog altijd wennen aan het geslinger, zo hoog in de mast. Toen hij zichzelf goed had vastgebonden keek hij om zich heen. In het donker was niet veel te zien, behalve die witte streep branding op het rif, waar het schip nu een eind vandaan bleef.

Tegen de ochtend kleurde de lucht in het oosten zachtroze, en even later kon Roemer onderscheiden wat voor hen lag. Het was geen land, waar ze in de nacht bijna op waren gevaren, maar een armzalig rond eiland dat nauwelijks boven zee uitstak.

Het eiland bestond uit een smalle ring begroeid met palmbomen rond een groot meer in het midden. De opkomende zon verlichtte geelwitte strandjes. Het eiland leek onbewoond. Nergens waren mensen te zien, nergens kringelde rook.

Om het eiland heen lagen de koraalriffen, bijna onzichtbaar. Aan het bruisende geweld te zien waarmee de branding er tekeering, lagen de riffen vlak onder de oppervlakte van de zee. Geen wonder dat de Africaensche Galey er in het donker bovenop was gevaren.

Het ongeluksschip stak met de voorkant hoog in de lucht. Roemer zag hoe de golven de achterkant genadeloos geselden. Aan dek liepen mensen heen en weer, maar de afstand was te groot om te zien wat ze aan het doen waren.

Achter zich zag Roemer de Arend naderen, het grootste schip van de drie. In top wapperde de commandeursvlag; de Arend was het schip waarop Roggeveen meevoer. Zo te zien wilde het schip langszij komen.

Beneden, aan dek, klonk een fluitje. De bootsman gebaarde dat Roemer naar beneden moest komen. ‘Snel! Snel!’ Stram en stijf van de uren in de mast klom hij omlaag. De kapitein en de halve bemanning stonden hem op te wachten. ‘Vertel op. Wat heb je gezien?’

Terwijl Roemer verslag uitbracht en het eiland beschreef, werden alle zeilen gestreken en kwam het schip bijna stil te liggen, rustig dobberend op de golven. Even later lag de Arend vlak naast hen. Roemer kon commandeur Roggeveen zien staan, een oude man in een deftig pak, op het hoge campagnedek. Hij had een glanzende koperen toeter in zijn hand, en daar riep hij door dat de Thienhoven een sloep naar het verongelukte schip moest sturen. ‘Neem ankers mee, en touwen. We gaan proberen het schip los te trekken.’

‘Onze mannen zijn de hele nacht in touw geweest,’ riep kapitein Bouman terug.

‘Kan me geen lor schelen,’ riep meneer Roggeveen. ‘Stuur die sloep, en gauw een beetje.’ Daarna riep hij nog iets, maar dat was niet te verstaan.

Kapitein Bouman draaide zich om en keek zijn bootsman en zijn kwartiermeester aan. ‘Jullie horen het,’ zei hij. ‘Zet een sloep uit en zoek een bemanning bij elkaar.’

Kwartiermeester Jansse grijnsde. ‘Prima, kapitein,’ zei hij. ‘Ik weet nog wel een stelletje kerels. Die liggen al weken te labbekakken in hun hangmatten.’

‘Je bedoelt toch niet de zieken?’ zei de kapitein argwanend.

‘Ach, wat is ziek,’ zei de kwartiermeester. ‘We mankeren allemaal wel eens wat. Volgens mij is de helft zo gezond als een vis. Die slapjanussen kunnen nog prima een sloep roeien. Ik ga ze halen.’

Een paar minuten later strompelden de zieken het dek op.

De meesten zagen er verschrikkelijk uit. Mager, met overal op hun lijf rode en blauwe plekken – de stank die uit hun tandeloze monden kwam rook je op meters afstand.

‘Wat een zootje,’ zei de bootsman toen hij het stelletje stumperds zag. ‘We hebben sterke kerels nodig, geen wandelende lijken.’

Roemer sloeg een hand voor zijn mond. Zijn broer was de laatste van de rij die de trap op kwam. Hij liep wat rechter dan de anderen, maar iedereen kon zien dat ook hij ziek was. Hij knipperde tegen het felle licht en zocht steun aan de reling.

‘Hup, stelletje lorejassen, de sloep in,’ riep de kwartiermeester, en hij zwaaide met zijn eind touw. ‘Niet aanstellen, maar werken, net als de anderen hier.’

Een gezonde matroos stapte naar voren. ‘Neem mij maar,’ zei hij. ‘Die mannen zijn ziek, dat zie je toch.’

‘Jou wil ik niet. Jij hebt de hele nacht hard gewerkt, jij gaat pitten,’ zei de kwartiermeester.

De matroos bleef staan – hij zei niets, maar hij keek de kwartiermeester strak aan.

‘Ik wil ook graag roeien,’ zei Roemer, en deed een stap naar voren. Achter hem deden nog drie matrozen hetzelfde.

‘Die mannen hebben gelijk,’ zei de bootsman. Zijn rang was hoger dan die van de kwartiermeester, maar het was niet zijn werk om de bemanning van de sloep samen te stellen.

‘Dat ventje wil ik niet,’ zei de kwartiermeester terwijl hij Roemer minachtend aankeek. ‘Geen spierballen. De anderen kunnen ermee door.’

Een van de zieken, de koksmaat, zwaaide heen en weer en viel toen zonder enig geluid te geven voorover. Hij bleef stil liggen. Twee matrozen sprongen naar voren en tilden de zieke op. Zonder een bevel af te wachten, zelfs zonder de kwartiermeester aan

te kijken, sjuowden ze de koksmat het trapje af naar het matrozenverblijf.

‘Nou vooruit, alleen de sterksten dan maar,’ zei kwartiermeester Jansse, die inzag dat hij dit ging verliezen. ‘Jij en jij en jij.’ Hij wees drie zieken aan. ‘De rest terug naar bed.’

Toen de droeve stoet zich omdraaide en terugsjokte naar het trapje, bedacht de kwartiermeester zich.

‘Hó, ik kom er nog een tekort,’ zei hij. ‘Jij daar! Jou wil ik ook. Ik zag jou vannacht op je benen staan. Jij kunt vast ook prima roeien.’

Hij wees naar Roemers broer.